

Криворучко Т. В.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються конструкції з інфінітивними дієслівними формами, їх зміни та появу нових інфінітивних конструкцій в англійській мові. Аналізуються підходи до визначення передумов та пояснення причин появи латинського типу AcI конструкцій в англійській мові.

Ключові слова: конструкції з інфінітивними дієслівними формами, *that*-клауза, інфінітив без частки *to*, інфінітив з часткою *to*, AcI конструкції.

В статье рассматриваются конструкции с инфинитивными глагольными формами, их изменения и возникновение новых инфинитивных конструкций в английском языке. Анализируются подходы к определению предпосылок и объяснению причин появления латинского типа AcI конструкций в английском языке.

Ключевые слова: конструкции с инфинитивными глагольными формами, *that*-клауза, инфинитив без частицы *to*, инфинитив с частицей *to*, AcI конструкции.

The article deals with constructions with infinitival verb forms, their changes and appearance of new infinitival constructions in English. Approaches to determination of preconditions and explanation of causes of appearance of Latin-type AcIs in English are investigated.

Key words: constructions with infinitival verb forms, *that*-clause, bare infinitive, *to*-infinitive, AcI constructions.

Конструкції з інфінітивними дієслівними формами є характерною рисою сучасного синтаксису англійської мови. Інфінітив без частки *to* вживається, зазвичай, після модальних дієслів (*I will/might/could do my homework now*) та після дієслів перцепції та каузації (*I saw/made/heard him do his homework*). Що стосується інфінітива з часткою *to*, то у цьому випадку він вживається після широкого спектру дієслів з різним значенням (*I tried to do it; I promised Peter to do it; I ordered Peter to do it; I persuaded Peter to do it; I believe him to be innocent*).

Конструкції з інфінітивними дієслівними формами є характерною рисою сучасного синтаксису англійської мови. Інфінітив без частки *to* вживається, зазвичай, після модальних дієслів (*I will/might/could do my homework now*) та після дієслів перцепції та каузації (*I saw/made/heard him do his homework*). Що стосується інфінітива з часткою *to*, то у цьому випадку він вживається після широкого спектру дієслів з різним значенням (*I tried to do it; I promised Peter to do it; I ordered Peter to do it; I persuaded Peter to do it; I believe him to be innocent*).

Об'єктом статті є конструкції з інфінітивними дієслівними формами. Метою дослідження є аналіз інфінітивних конструкцій, їх змін та визначення передумов та причин становлення нових інфінітивних конструкцій в англійській мові.

Якщо порівняти характерні ознаки інфінітива у сучасній англійській і давньоанглійській мовах та його розповсюдженість, можна констатувати глибокі відмінності. Існує думка, що інфінітивні клаузи дуже швидко замінили фінитні у середньоанглійській мові. Наприклад, у давньоанглійській мові (як і у сучасній німецькій мові) зазвичай після дієслів, що виражають ціль та намір вживалася *þæt*-clause:

(1) ...*and behead ðam cweallerum þæt hi hine mid widdum,
and ordered the torturers that they him with cords
handum and fotum on þære rode gebundon
hands and feet on the cross bound
'and [he] ordered the torturers to fasten his hands and feet with cords to
the cross'* [2, с. 211].

У середньоанглійській мові після цих дієслів почав вживатися *to*-infinitive, і у деяких випадках вживання *that*-clause у сучасній англійській мові не є коректним (на відміну від німецької, де перевага надається *dass/dat*-clause):

(2) a. *He commanded them that they should tie him up*
b. *We warned them that they should not go skating* [2, с. 211].

Слід зазначити, що збільшення використання *to*-infinitive у середньоанглійській мові відбулося за рахунок вживання *bare infinitive* (тобто інфінітива без частки *to*). *Bare infinitive* був замінений *to*-infinitive коли, завдяки втраті вербальних флексій, стало складно відрізнити інфінітивну форму від інших вербальних форм. Частка *to* починає функціонувати як маркер інфінітива, втрачаючи своє первинне значення [3].

Однак, існує думка, що зміни відбулися зовсім за інших причин: функціонування та значення *to*-infinitive та *bare infinitive* було визначеним, а збільшення вживання *to*-infinitive відбулося за рахунок того, що ця форма використовувалася для заміни *þæt*-clauses [1; 6].

Окрім зростання кількості прикладів у середньоанглійських пам'ятках, інфінітивні конструкції також маніфестують зміни, пов'язані з втратою відмінкової системи та появою і поступовою фіксацією чіткого порядку слів. Саме це відображено у появі нових конструкцій:

1) інфінітиви з лексичним суб'єктом

a) *for NP to V constructions*

It is ridiculous for you to imagine that he would give you that amount

b) *Accusative and infinitive* (AcI) або ECM constructions (AcI конструкції є новими після *verba declarandi et cogitandi*. Інфінітивні конструкції з лексичним суб'єктом вживалися у давньоанглійській мові після каузативів та дієслів перцепції).

I expect you to be bright and cheerful

2) пасивні інфінітиви, відмінні від інфінітивів, що вживалися після модальних дієслів, а саме:

a) інфінітиви, що вживалися після прикметників та іменників

She is likely to be chosen as our next president

b) інфінітиви, що вживалися після напівмодального 'to be'

This is to be understood as follows

c) інфінітиви, що вживалися після дієслова у головному реченні

If my son dies, let him be buried beside me

3) конструкції з *subject-raising* (*subject-raising constructions*)

Daniel seems to have full control of the matter

4) інфінітивні елятиви (*infinitival relatives*)

He is a person to avoid [2, с. 212-213].

Д. Лайтфут у своїй праці зазначає, що поява перших трьох конструкцій пов'язана між собою. Він заперечує, що вони виникли завдяки змінам, яких зазнала частка *to*, а саме, об'єднання *to* з головним дієсловом, тим самим надаючи можливість частці *to* експлікувати певні ознаки керування [5, с. 82-94]. Думку Д. Лайтфута поділяє і Т. Кагеяма, припускаючи зв'язок між конструкціями, пояснює їх походження зміною статусу частки *to*. Цього разу мова йде про втрату певних властивостей *to* у позиції AGRP (*Agreement Phrase*), що відбулася у давньоанглійській мові [4, с. 92]. Однак, є незрозумілим чи зміни, які відбулися зі статусом *to*, є причиною або результатом появи нових інфінітивних конструкцій чи, що більш ймовірно, є і причиною і результатом взаємопов'язаного ланцюга змін.

Аналіз статусу *to* з позиції фундаментальної граматики має свої недоліки, а саме дискусійним є позиція породження *to* у позиції AGRP в давньоанглійській мові. Окрім цього проблемним є пояснення «втрати можливості частки *to* отримувати θ -роль (тета-роль) від інфінітивного дієслова у середньоанглійській мові, та початок функціонування *to* як носія тета-ролі і категоріальних ознак суб'єктної іменної фрази (*phi-features*) та синтаксичного суб'єкта інфінітива (породження в позиції SPEC AGRP) [4, с. 125].

Д. Лайтфут частково поділяє думку Т. Кагеями, але він не враховує той факт, що давньоанглійська частка *to* була маркером узгодження. На його думку зміна порядку слів з SOV > SVO моделі була чинником усіх «вирішальних середньоанглійських інновацій» [5, с. 91].

Аналіз AcI конструкцій був відмінним від аналізу конструкцій (for) NP to V тому, що AcI конструкція вважалася абсолютно новітньою. В той же час існує декілька чітких спільностей між цими двома конструкціями, а саме можливість їх вживання з лексичним суб'єктом. Згідно іншого підходу, виникнення нової AcI конструкції пов'язане з функціонуванням (for) NP to V конструкцій. Еволюція цих конструкцій пов'язана з фіксацією SVO порядку слів [2, с. 220].

У давньоанглійській мові (як і у сучасній англійській та інших германських мовах) функціонують конструкції типу:

(3) a. *þa geseah heo þæt cild licgan on binne*

then saw she the child lie in manger

'*then she saw the child lying in the manger*'

b. *ic geseah hwilon ðe tæcan ðam cildum*

I saw once you teach the children

'*I once saw you teach(ing) the children*'

(*uidi aliquando te docuisse pueros*) [2, с. 221]

Семантично *þæt cild* та *ðe* функціонують об'єктами *geseah*, і, водночас суб'єктами інфінітива, *licgan* та *tæcan*.

Однак, ми не зустрічаємо конструкцій типу:

(4) *She believed the event to be of minor importance*

У прикладі (4) NP *the event* не має прямого синтаксичного та семантичного відношення до дієслова *believe*. Варто зазначити, що дієслова перцепції, і дієслова типу *believe* є одноперехідними дієсловами, тобто вони мають один комплемент, виражений NP або ж певним типом речення. Однак, необхідно зазначити відмінність між цими типами дієслів. У той час як *ic geseah ðe* є структурно повним реченням за значенням схожим до (3b), у якому інфінітив обирає прямий додаток в якості комплементу, речення *she believed the event* є дефективним, неповним за структурою. Однак, зв'язок між семантикою дієслова та іменною фразою все ж таки повинен існувати, наприклад:

(5) *I believe John to be a man of integrity.*

(6) *I believe you to think I am lying.*

Приклад (5) є граматичним, на відміну від прикладу (6):

Відмінність полягає у семантиці предиката речення, і не залежить від вибору суб'єкта. Іншими словами природа вторинного предиката накладає обмеження на структуру яку обирає головне дієслово, а саме інфінітивну структуру чи *that-clause* [2, с. 221].

Для повного розуміння розвитку який відбувся в межах AcI конструкцій, необхідно наголосити на тому, що після дієслів перцепції вживається *bare infinitive*, а після дієслів типу *believe* – *to-infinitive*. Однією з проблем є те, що відмінність конструкцій з *bare infinitive* та *to-infinitive* ігнорувалася і філологами, які вивчали конструкції у діакронії, і сучасними теоретиками, які досліджували конструкції у синхронії. Наприклад, Я. Цайтлін та Ф. Віссер не розмежовують ці конструкції, і тим більше вважають, що AcI завжди була притаманна англійській мові. Подібно до цього, вони не розмежовують AcI конструкції після дієслів фізичної перцепції та дієслів типу *believe*, та розглядають їх як синтаксично однакові. На нашу думку потрібно розрізняти конструкції після дієслів перцепції та каузації від типу (4), який О. Фішер називає *ECM-construction* [2, с. 222].

У лінгвістичній літературі пропонують різні пояснення виникнення цієї конструкції: виникнення за аналогією або запозичення з латинської мови. Обидва фактори здаються валідними, але О. Фішер вважає слушною думку, що головним фактором розвитку був фіксований порядок слів [2, с. 222].

Якщо аналогія та запозичення були вирішальним фактором початку функціонування латинського типу AcI конструкції у англійській мові, важко зрозуміти чому цього не відбулося у споріднених мовах (німецькій та датській), які структурно дуже схожі до давньоанглійської, і для яких культурний вплив латинської мови був так само важливим як і для англійської. Окрім того, запозичення цієї конструкції не пояснює чому її вживання не було частотним у давньоанглійській мові, коли латинська мова мала найсильніший вплив. Це ж саме стосується і аналогії. Якщо насправді AcI поширилася типом лексичної дифузії від дієслів фізичної перцепції до дієслів розумової перцепції, тоді чому цього не відбулося ще у давньоанглійській мові, а також у інших споріднених мовах. Саме порівняльний аналіз вживання цієї конструкції в споріднених мовах дає відповідь на це запитання.

Існує думка, що виникнення AcI конструкції латинського типу в германських мовах було відмінним від давньоанглійської мови. Як свідчить аналіз німецької та датської мов AcI набула найбільшого поширення у цих мовах у період Ренесансу (XIV-XVI ст.), але лише у роботах, які були перекладом з латинської мови. Однак, ця конструкція не спостерігалася поза цими роботами і пізніше взагалі вийшла з ужитку.

Отже, розглянувши зміни у інфінітивних конструкціях, виникнення латинського типу AcI конструкції у англійській мові став можливим після зміни порядку слів, а запозичення та зміна за аналогією є механізмами, які сприяли цим змінам. Комплексне вивчення конструкцій у історичному аспекті сприятиме подальшій розробці проблем історичного синтаксису англійської мови.

Література:

1. Fisher O. The Distinction Between Bare ant to-infinitival Complements in Late Middle English / Olga Fisher // *Diachronica* 12, 1995. – P. 1-30.
2. Fisher O. The Syntax of Early English / Olga Fisher, Ans van Kemenade, Willem Koopman, Wim van der Wurff // Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 341 p.
3. Jack G. The infinitive in Early Middle English Prose / George Jack // *Neuphilologische Mitteilungen* 92, 1991. – P. 311-341.
4. Kageyama T. AGR in Old English Infinitives / Taro Kageyama // *Lingua* 88, 1992. – P. 91-128.
5. Lightfoot D. How to Set Parameters: Arguments from Language Change/ David Lightfoot // Cambridge, Mass : MIT Press, 1991. – 226 p.
6. Los B. The Rise of the to-infinitive as Verb Complement / Bettelou Los // *English Language and Linguistics* 2, 1998. – P. 1-36.
7. Manabe K. The Syntactic and Stylistic Development of the Infinitive in Middle English / Kazumi Manabe // Fukuoka : Kyushu University Press, 1989. – 206 p.